

Musikerna avlönades på två sätt. Vissa fick rätten av utvalda hemman i grevskapet. Andra tilldelades gårdar som de själva fick bruka. Man inser lätt att dessa förfarna musiker påverkade musiklivet i de bygder där de bodde.

Rudéns undersökning är en socialhistorisk studie med musiken i centrum. Det hade framtal inte kunnat bli något annat, eftersom inga musikalier finns i behåll. Enda bevarade notmaterialiet är några stämböcker som skrivits av skolans djäknar. De innehåller avskrifter av verk som sjöngs i hela Östersjöområdet, bland annat motetter av Daniel Friderici, kantor i Rostock. Men i böckerna finns också bevis för lokalt komponerande, nämligen två mässaer – Kyrie och Gloria – av skolans rektor Sverker Forsselius. Dessvärre saknas två stämmor i rektorns komposition som återges i modern notskrift i boken.

Bakom boken ligger ett oerhört imponerande arkivarbete. Rudéns huvudsakliga källor består av räkenskaper, skrivelser och kyrkoarkivalier. Han måste ha läst och bläddrat i månader, om inte ännu längre tid. Resultatet har hur som helst blivit en text som är myllrande rik på uppgifter av alla de slag, av författaren bringade i ljuset från arkivens hälsosamma mörker. Vi får veta åtskilligt om musikerna, om deras liv i och utanför musicerandet. Vi får följa dem på olika speluppdrag och kan konstatera att många gick i musicerande faders fotspår, liksom de själva fick söner som spelade. Rudén kan vidare berättat hur de exklusiva instrumenten kom i musikernas händer, men också hur behovet av nya strängar och andra tillbehör tillgodosågs. En av många talande uppgifter säger att musikerna – som många andra i grevens tjänst – fick naturersättning i form av grödor. Musikerna var dock de enda som fick malt – till ölbrygging, kan man tänka.

Så långt källorna berättar kan Rudén levandegöra dessa skickliga musiker i grevens tjänst – greven själv har andra redan skrivit om. Fastän många av dem hade sin huvudsakliga vardag med jord- och skogsbruk på den småländska landsbygden, ägde de avancerade kunskaper om samtidens europeiska modemusik. Tillhörigheten till flera livsvärldar illustreras av musikernas

förflyttningar mellan den egna gården och grevens slott på flera håll i landet. Hemkomna efter ett speluppdrag kunde de antagligen berätta ett och annat för familj och grannar.

Rudén är systematiker. Boken är täckande disponerad. Musikerna är numrerade och därför lätta att identifiera närhelst de medverkar i texten. En särskild bilaga med biografier sammanställer uppgifterna om envar person. Och akribin är föredömlig. Studien har kostats på av utgivaren Jönköpings läns museum: ljusa satsytter, rikligt med illustrationer och ett hårdband som motsvarar studiens hållbarhet.

Jan Olof Rudén har med sin bok om Per Brahe den yngres hovkapell givit ett viktigt bidrag till svensk musikhistoria. Stormaktstidens musik är långt ifrån utforskad, den mycket unika Dübensamlingen i Uppsala universitetsbibliotek, med verk som använts vid kungliga hovet och Tyska kyrkan, har under lång tid lockat till forskning. Men Rudéns studie kompletterar de existerande undersökningarna med sin berättelse om musiken utanför Stockholm. Bristen på bevarade musikalier har dessutom lett till att människor och miljöer stiger fram ur historien – också detta kompletterar vår bild av 1600-talets musik och musikliv.

Gunnar Ternhag, Falun/Stockholm

Universitetet som medium. Matts Lindström & Adam Wickberg Månsson (red.). Mediehistoriskt arkiv 27, Lund 2015. 296 s., ill. ISBN 978-91-981961-0-8.

Medieforskarna Matts Lindström och Adam Wickberg Månsson har redigerat en antologi som diskuterar universitetet som medium med tonvikt på humaniora. Tretton svenska forskare medverkar. De är i första hand medievetare, men även några litteraturvetare samt en idéhistoriker och en historiker. Forskarna reflekterar i stor utsträckning över hur den egna forskningen har förändrats i mötet med den digitala teknologin. Begreppet digital humaniora spelar en framträdande roll i resonemangen. Historiska

perspektiv på universitetet blandas med aktuella nutidsfrågor. Jag väljer att i kortform lyfta fram några forskares reflektioner.

Boken indelas i fyra tematiska delar. Den första delen, *Kunskapens vägar: Fysiska platser och digitala verktyg*, diskuterar hur akademiska forsknings- och publikationsformer har förändrats i mötet med nya teknologier. Pelle Snickars ser både möjligheter och begränsningar när Open Access och peer-review-tidskrifter, som utformats enligt naturvetenskapliga mönster, skall appliceras inom humaniora. Han skriver:

Till exempel finns det ofta en orimligt hög skattning av *peer-review*-granskning som en form av allena rådande kriterium för vetenskaplig publikationskvalitet. Det är bland annat till förfång för humanioras traditionella sätt att granska publikationer, nämligen att publikt recensera dem (s. 28).

Bokens andra del, *Universitetssystemet: människor, medier, maskiner*, tar upp frågorna om universitetets kommunikativa relation till samhället utanför. Magnus Bremer skriver om de informella och internationella observatörsnätverk som växte fram inom den meteorologiska vetenskapen under andra delen av 1800-talet. Jonas Andersson Schwarz diskuterar på motsvarande sätt olika blogg nätverk under titeln "Bloggen som annex till akademien". Han noterar att bloggandet till stor del utgör en manlig aktivitet.

Bokens tredje tema, *Kunskap och kommunikation: ordens ordning*, diskuterar språket vid universiteten. Bo Lindberg undersöker det akademiska språket som medium från äldsta tid till vår egen tid. Latinet var dominerande vid de tidigmoderna universiteten fram till 1700-talet, då det svenska språket tog över. På ett liknande sätt har engelskan blivit alltmer dominerande efter andra världskriget. Genom ett internationellt gångbart språk förstärks möjligheterna till internationella kontakter inom akademien.

Den fjärde delen i boken, *Kritiska perspektiv*, lyfter fram två förgrundsgestalter inom internationell mediehistorisk forskning, nämligen Friedrich A. Kittler och Hans Ulrich Gumbrecht. Här diskuteras universitetens långa mediehistoria sedan medeltiden, förändrade exi-

stensvillkor och nya möjligheter i en digital framtid. Gumbrecht påtalar både problem och möjligheter för humaniora i skärningspunkten mellan ett traditionstyngt förgånget och en digital samtid.

Boken avslutas med utförliga litteraturreferenser för den som vill fördjupa sig i de frågor som här diskuteras. Denna bok tar upp ett mycket aktuellt och angeläget tema inom universitetsvärlden i samband med de nya teknologiska framsteg som skett. Det gäller för forskarna att ta tillvara de nya möjligheter som uppstått i fråga om att finna forskningsmaterial och litteratur på nätet samt att sprida forskningsresultaten ut över hela världen både till andra forskare och till en bred allmänhet. Oslo universitet har nyligen inrättat ett digitalt forskningsarkiv med adressen www.duo.uio.no.

Anders Gustavsson, Oslo universitet/Henån

Alfred Dalin, folkbildare och skolbyggare. Jan Förander (red.). Dalinförningen, Huskvarna 2015. 180 s., ill. ISBN 978-91-637-5600-9.

På Sveriges väg mot demokrati spelade folkskollärarna en strategisk roll. Kåren sågs som en nationell andra armé, satt att sprida kunskapens ljus, utrota dialekterna och höja folkets hygieniska nivå. I dess topp fanns överlärarna och skolinspektörerna, utrustade med mycken makt och viss kulturfernissa. Ute i bygderna utmanades prästerskapet, som ofta uppträdde till stöd för det traditionella katekesrabblandet. Inom det kyrkliga och akademiska etablissemangen sågs folkskolläraren som en oslipad uppkomling, stoltserande med sin lärdomshögfärd. Välkänd är John Chronsough i August Bondesons karikerade gestalt. På grund av sitt beskäftiga snusförnuft avhånades de seminarieutbildade lärarna av dem som, med studentexamen som bas, gått på universitet. Det ansågs chockerande att en folkskollärare som Fridtjuv Berg utsetts till ecklesiastikminister, ansvarig för kyrkans, universitetens och hela skolväsendets domäner.

År 1880 hade folkskollärarna organiserat sig i